

többet törődnek a pásztorkodással, mint az iskolával. Az alacsony műveltségi szintet és a művelődés igényének hiányát a nuncius azzal magyarázta, hogy nem létezett román arisztokrácia, mert azok, akik megvagyonosodtak és kiemelkedtek a helyi lakosságból, elhagyták vallásukat és anyanyelvüket. A főként jogászokból és orvosokból álló polgári lakosság pedig igen szerény réteget képviselt a társadalomban.

Egyetlen előnye mégis volt ennek a tudatlanságnak: az itteni világot még nem rontották meg a modern kor szellemi irányzatai, a materialista filozófia vagy a vallás iránti közöny. Ugyanakkor az újkori nacionalizmus erősen áthatotta a román társadalmat. A szabadság, az egyenlőség és a testvériség eszméi népszerűek voltak, hiszen ezek által volt remény arra, hogy a románság egyszer majd független és egységes nemzetté válik.

A három apostoli küldött jelentése alapozta meg az első hivatalos adatbázist, amely mentén a pápai hatóságok igyekeztek megerősíteni és kiterjeszteni a katolicizmust az osztrák birodalom ezen távoli zugában is. Számukra a civilizáció fogalma azonos volt a katolicizmussal. Beszámolóik azonban még inkább kőbe vésték a Kelet- és Nyugat-Európa között húzódó mentális határvonalat. Más utazókkal ellentétben viszont nemcsak egy általánosságban vett Nyugat-Európa volt a viszonyítási pontjuk, hanem a katolicizmus által elhatárolt terület, és ennek határait szerették volna kelet felé tolni.

Pethő-Szirmai Judit

Kisebbségi jogok és érvényesítésük a Trianon utáni Magyarországon

Deák, Ladislav: Menšinové práva a ich uplatnenie v trianonskom Maďarsku. = Historické štúdie. 46. r. 2010. 79–84. p.

A tanulmány a Trianon utáni magyar kormányok nemzeti kisebbségekre vonatkozó törvényeit elemzi és azok gyakorlati megvalósulását vizsgálja.

1918 októberétől a kisebbségi kérdés a magyar kormányok politikai küzdelmének küzdelmeinek részévé vált. Annak érdekében, hogy az ország megtarthassa azon területeit, amelyeken nem magyar nemzetek, nemzetiségek élnek, számos nyilatkozatot, kormányrendeletet és a nemzetiségi kisebbségek autonómiájára vonatkozó törvényt dolgoztak ki és létrehozták a nemzetiségi minisztériumot, amelynek jogköre folyamatosan csökkent, majd 1922-re teljesen meg is szűnt.

A nemzetiségi kisebbségek kérdését legnagyobb mértékben a békeszerződések és az alakulóban lévő ENSZ határozták meg. A nemzetiségi kisebbségek védelme egyaránt vált a békeszerződések és az új és a régi államok által vállalt kötelezettségek szerves részévé. Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia a Saint Germain-i szerződés aláírásával (1919. szeptember) vállalták a nemzetiségi kisebbségek jogainak elismerését. Magyarországon a kisebbségi kötelezettségeit pedig a trianoni békeszerződés foglalta magába, amelyről a magyar delegáció úgy nyilatkozott, hogy azok megegyeznek a magyar törvényhozás elveivel, és összhangban állnak a törvényrendeletekkel.

1920. június 4-én Magyarország aláírta Trianonban a békeszerződést, amelyet a magyar parlament november 13-án ratifikált. A nemzetiségi kisebbségek védelméről a 6. rész 54–60. cikkelyei szóltak.

Az 1918 és 1920 között elfogadott törvények és kormányrendeletek azonban csupán Magyarország politikai taktikájának részét képezték, ugyanis elvben a magyar kormányok visszatértek az 1868/44. számú nemzetiségi törvényhez, amely az egységes magyar állam koncepciójából indult ki, és nem tekintette önálló etnikai szubjektumoknak a nem magyar nemzeteket és nemzetiségeket. A két világháború közötti magyar kormányok elfogadták ezt a törvényt, és a trianoni szerződésben foglaltakat csupán az említett törvény kiegészítőjének tekintették. A két összeegyeztethetetlen koncepciót egyéni értelmezési móddal igyekeztek összepárosítani: bár a magyar kormány elfogadta a trianoni kötelezettségeket, azonban az 1921. július 31-én kibocsájtott nemzetiségi törvény alapján nem váltak alkotmányossá, nem emelkedtek törvény szintjére. A magyar kormányok azáltal, hogy formálisan elfogadták a nemzetközi kötelezettségeket, de alkalmazásukat nem gondolták komolyan, gyakorlatban az 1868-as törvényt részesítették előnyben.

Az 1920-as hivatalos statisztikai adatok alapján Magyarországon 1920-ban 7 980 143 lakosból anyanyelv szerint 830 896 fő (azaz a lakosság 10,4 %-a) különböző valamilyen nemzetiségi kisebbséghez tartozott: 551 211 német, 141 882 szlovák, 23 760 román, 36 858 horvát, 17 131 szerb, 1500 ruszin és 60 748 egyéb. A szerző véleménye szerint a magyar viszonyok között általánosan alkalmazott manipuláció miatt, amelyet az adatokkal végeztek, a hivatalos statisztika nem fedi a valóságot.

Magyarország kizárólag azért ismerte el formálisan a nemzetközi rendelkezéseket, mert a külföldről külföldről várta a szomszédos államokba rekedt magyar nemzetiségi kisebbségek jogainak biztosítását.

Az 1923-as 4800. számú, kisebbségi nyelvekről és iskolákról szóló kormányrendelet alapján, amelyet 1925-ben a kultuszminiszter egyértelműsített, három kisebbségi iskolatípus alapítására nyílt lehetőség: A tí-

pus – az államnyelven és a testnevelésen kívül minden tárgyat a kisebbség nyelvén oktatnak; B típus – néhány tárgyat oktatnak a kisebbség nyelvén; C típus – a kisebbségi nyelven kívül minden tantárgyat magyar nyelven oktatnak. 1936-ban az A típust miniszteri rendelet szüntette meg.

Általánosan megállapítható, hogy a háború utáni magyar nemzetiségi politika a dualizmus kori politika folytatása.

Bethlen miniszterelnök 1933-ban a következőt nyilatkozta: a magyar politika, okulva a múlt hibáiból, nem engedi, hogy a nemzetiségi kisebbségek saját szervezeteket alapítsanak. A magyar nemzetiségi politika célja a hazaszeretet konzerválása és elmélyítése, amely nem engedheti érvényesíteni a kisebbségi érdekeket a magyar társadalom kárára.

Ennek következtében a háború utáni Magyarországon nem engedték érvényesülni az etnikai elven szerveződő politikai pártokat, egyesületeket, kulturális szervezeteket és iskolákat.

Császári Éva

Forradalmi önkormányzati szervezetek Túróc megyében 1918-ban

Segľová, Lucia: Samosprávne revolučné orgány v Turci v roku 1918- mikrohistorická perspektíva. = Historický časopis. 60. r. 2012. 2. no. 271–299. p.

A szerző a forradalmi önkormányzati szervezetek tevékenységét vizsgálja az 1918. október 30-át követő rövid időszakban három településen: Ruttkában (Vrútky), Szucsányban (Sučany) és Túrócszentmártonban (Turčiansky Svätý Martin).

A nemzet és identitás elvéből indul ki, amelyeket kontextustól függő folyamatoknak tekint.

A tanulmány hat különböző forradalmi önkormányzati szervezetet elemez a három településen. Vizsgálja az egyes önkormányzatok *keletkezésének körülményeit, a nemzethez való kapcsolódásukat* (szlovákhöz/magyarhoz), *az államhoz való viszonyulásukat* (történelmi Magyarország, Magyarország/Csehszlovákia) és *a kölcsönös együttműködés módjait*.

Az első vizsgált település Ruttká, ahol az 1918. október 26-án létrejött Munkástanács 400-500 főből álló saját fegyveres Munkásgárdával rendelkezett, és az irányítás átvétele után kiadta tíz pontból álló programját. A Jozef Balla vezette állomáskronika szerint a Munkástanács tagjait 10 magyar és 5 szlovák alkotta. Míg a történelmi Magyarországon a szociál-

demokrata pártszervezetek az Osztrák–Magyar Monarchia szétesésének idején is hűek maradtak a Nagy-Magyarország eszméhez, addig a pozsonyi Munkásújság (*Robotnícke noviny*) körül csoportosuló munkások az új csehszlovák állam létrejöttét támogatták.

Az első elemzett Munkástanács Munkástanács-tag a Budapesten született *Gustáv Apfel*, akit az állomáskronika közvetett módon magyarnak titulált, és egy másik hivatalos jelentés alapján a csehszlovák és a magyar hadsereg között zajló csatában „gyűlöletet tanúsított a mieink iránt”. A csehszlovák állam és annak hadserege ellen végzett agitációs tevékenysége miatt tizenhárom másik társával 1919. április 17-én Magyarországra kényszerült távozni. A Magyar Tanácsköztársaság megszűnése után a Munkástanács Magyarországra menekült nyolc tagjából heten visszatértek Ruttkára, köztük Apfel is, akit a pozsonyi bíróság védőerő ellen elkövetett bűncselekmény vádjával ítélt el, és bár 1920. január 13-án szabadlábra helyezték, a túrócszentmártoni főszozolgabírói hivatal kiutasította az országból.

Juraj Šťastný és *Štefan Darul'a* a Munkástanács azon tagjai közé tartoztak, akik nem hagyták el az országot. Azonban a csehszlovák hivatalok szemében a munkásfunkcionáriusok nagy része hitelét veszítette a Magyar Tanácsköztársasággal való együttműködésük miatt.

A Ruttkában működő két szlovák szociáldemokrata szervezet egyike *Juraj Šťastný* volt az elnöke. A ruttkai krónika közvetett módon szlováknak nevezi. Centralizmusa abban rejlett, hogy igyekezett segíteni a Magyarországra menekült társain.

Štefan Darul'a-t elmagyarosodott szlováknak, magyar pártinak minősítették a magyar hadsereggel szemben iránt tanúsított lojális viselkedése miatt.

Móric Bürger a helyi szociáldemokrata szakszervezet elnöke (1902–1919) leánya nyilatkozata szerint magyar nemzetiségű volt.

Jozef Pajger-t, akit 1918-ban a Munkástanács elnökévé neveztek ki és a központi Szlovák Nemzeti Tanács tagjává vált, Jozef Balla szlováknak titulálta.

A helyőrségi parancsnokság bizalmi embere, *Jozef Balla*, a szlovákok és a csehszlovák állam érdekében cselekvő szlováknak nevezte magát. Besúgó tevékenysége és a csehszlovák hivatalokkal való együttműködése miatt az egyik leggyűlöltebb emberré vált a ruttkai munkások körében.

Valószínűleg a bemutatott személyek mindegyike használta beszélte a magyar nyelvet és nemzetiségileg vegyes közegben mozgott, ezért lehetséges, hogy a különböző történelmi források eltérő nemzeti identitást tulajdoníthatnak nekik.